

~ POLITICKÝ SYSTÉM A NÁBOŽENSKÁ SLOBODA PODĽA ISLAMSKÉHO NÁBOŽENSTVA

~ ¹	Odkiaľ čerpať informácie o islamskom náboženstve	13
~ ²	Islamské krajiny	
~ ^{2.1}	Islamská krajina	19
~ ^{2.2}	Formy štátu a formy vlády v islamských krajinách	20
~ ³	Náboženský život v islamských krajinách	
~ ^{3.1}	Ako vnímať islamské náboženstvo	23
~ ^{3.2}	Spoločnosť a náboženský život v islamských krajinách	38
~ ⁴	Politický systém, právo a spoločnosť v islamských krajinách	
~ ^{4.1}	Politický systém	47
~ ^{4.2}	Právo	50
~ ⁵	Náboženská sloboda a spolužitie v prameňoch islamského náboženstva	61
~ ⁶	Pramene islamského práva a forma vlády	
~ ^{6.1}	Korán	75

~ POLITICKÝ SYSTÉM
A NÁBOŽENSKÁ SLOBODA
PODĽA ISLAMSKÉHO
NÁBOŽENSTVA

Prvé vydanie

Copyright © 2011 JUDr. Abdulwahab Al-Sbenaty

Copyright © 2011 ALJA s. r. o

~ POLITICKÝ SYSTÉM
A NÁBOŽENSKÁ SLOBODA
PODĽA ISLAMSKÉHO
NÁBOŽENSTVA

JUDr. Abdulwahab Al-Sbenaty

Myšlienka napísať predloženú publikáciu vznikla spočiatku ako pokus o zodpovedanie niektorých otázok súvisiacich s islamským náboženstvom a krajinami, v ktorých muslimovia tvoria väčšinu obyvateľstva. Vychádzali sme pritom z reality, že na Slovensku sú informácie o islamskom náboženstve mnohými informačnými a masovokomunikačnými prostriedkami podávané nedostatočne a často s negatívnym zameraním, ako aj z toho, že slovenský čitateľ nemá dostatok informácií o islamskom svete. Pod informáciami sa tu nemyslia štatistické, geografické a sčasti i historické údaje. Myslíme tým skôr informácie o islamskom náboženstve, o živote muslimov, o rôznorodosti kultúr a etník vyznávajúcich islamské náboženstvo a pod. Nejde pritom len o nedostatok pri podávaní informácie. Ide predovšetkým o nedostatok pri podávaní neskreslených informácií, ktoré by neboli ovplyvnené subjektívnym nazeraním autora informácie alebo o jeho nepochopenie kultúrneho, politického a náboženského prepojenia života muslimov. Možno si tu položiť otázku: Malo by slovenského čitateľa zaujímať spoznanie života muslimov a náboženských ustanovení v islamských krajinách? Mal by sa o ne zaujímať viac ako napríklad o informácie o južnej Amerike alebo Afrike? Za normálnych okolností by sme mohli povedať, že nie je na to dôvod. Avšak v súčasnej etape, keď nás obklopujú negatívne správy o islamských krajinách, o muslimoch a islamskom náboženstve a my sme nútení

sa s týmito informáciami vysporiadať, ba mnohí si tieto informácie aj osvojujú, si myslíme, že spravodlivé nazeranie na vec a objektívna pravda si od nás vyžadujú, aby sme si dôkladnejšie prečítali, čo sa píše a hovorí o danej problematike a o samotnom islamskom náboženstve. A práve tým čitateľom, ktorým nestačí na vytvorenie si obrazu o islamskom náboženstve informácia podávaná v skratke alebo niekým, kto islamské náboženstvo a islamský svet nedokáže do hĺbky vnímať, je táto publikácia určená.

1

~ ODKIAL ČERPAŤ
INFORMÁCIE
O ISLAMSKOM
NÁBOŽENSTVE

Jednou z podstatných a dôležitých otázok, ktorá stojí pred každým čitateľom, je otázka, ako rozoznať literatúru, ktorá je nezaujatá, neskreslená a z ktorej sa čitateľ skutočne dozvie pravdivú informáciu. Odpoveď na túto otázku som sám dlho hľadal. Čím dlhšie človek hľadá a čím viac sa vzdeláva, tým viac sa blíži k nachádzaniu odpovedí na mnohé otázky, ktoré si kladie. Čitateľ si v tomto smere musí uvedomiť, že v literatúre, ktorá či už hovorí o islamských krajinách, o muslimoch, alebo o islamskom náboženstve, sa stretáva s tromi druhmi informácií. Po prvé, sú to informácie o určitých zvykoch a spoločenskom živote v niektorej islamskej krajine alebo miestnej spoločnosti, ktoré v mnohých prípadoch vybočujú z ustanovení islamského náboženstva, avšak autori publikácií alebo dokumentárnych záznamov ich neprezentujú ako miestne zvyky a kultúru, ale ako náboženstvo, resp. súčasť islamského náboženstva. Po druhé, sú to informácie pochádzajúce z publikácií, ktoré síce uvádzajú v názve a vo svojom obsahu, že pojednávajú o islamskom náboženstve, avšak v skutočnosti prezentujú len určitú obmedzenú časť ustanovení tohto

náboženstva, ktorá je takisto zmiešaná s miestnymi zvykmi a tradíciami a autori pritom nepoukazujú na momenty, kedy sa podávaná matéria odkláňa od náboženstva a kedy je v súlade s ním. Tretím druhom informácií sú informácie čisto o islamskom náboženstve, ktoré prezentujú islamské náboženstvo takmer výlučne v teoretickej rovine, aby ho ponúkli očistené od miestnych zvykov a zvyklostí a od politických a kultúrnych vplyvov.

Ak chce čitateľ skutočne spoznať, aké informácie sú mu podávané a ak chce vedieť rozoznať, či mu niekto podsúva lacnú informáciu alebo ovplyvnenú myšlienku, musí sa naučiť rozoznávať, o aký druh publikácií, resp. informácií sa jedná, t.j. či ide o prvý, druhý alebo tretí druh informácií.

Ak chce byť čitateľ spravodlivý pri posudzovaní takmer miliardy a pol ľudí vyznávajúcich islamské náboženstvo, ak sa nechce stať nástrojom politických alebo iných cieľov politikov, záujmových skupín a štátov, či už z mimo islamského alebo z islamského sveta, musí si uvedomiť, čo vidí alebo číta a kam si to má zaradiť. Jednou zo základných otázok tu je, ako rozoznať, o ktorý druh z uvedených troch druhov informácií ide. Pre človeka, ktorý neovláda jazyk zdroja, t.j. arabský jazyk, je odpoveď trochu komplikovaná, ako návod však môže poslúžiť nasledujúce:

1. Poznať ustanovenia islamského náboženstva v určitej oblasti, o ktorej sa neustále hovorí a polemizuje.

Týchto oblastí pritom nie je veľa. Na Slovensku sa zväčša polemizuje o postavení žien, o tzv. svätej vojne, o náboženskej slobode a o niektorých ďalších témach.

2. Spoznanie autora.

O akého autora ide, či je to cestovateľ, ktorý hovorí o svojej ceste a zážitkoch, alebo autor, ktorý preberá informáciu, ktorú počul alebo videl, či je to autor opierajúci sa o zahraničnú literatúru, ktorá nepochádza zo zdroja, či autor vyznáva islamské náboženstvo, alebo nie, či ide o preklad diela určeného pôvodne muslimom v islamských krajinách, v ktorom sa mnohé záležitosti, o ktorých možno predpokladať, že ich čitateľ pozná, neobjavujú, alebo či ide o originálne dielo autora, určené ľuďom určitej krajiny a kultúry.

3. Ďalšou nemenej dôležitou otázkou je otázka literatúry, z ktorej sa čerpá.

Ide o to, či autor čerpá z originálnej arabskej literatúry, alebo z preloženej literatúry, prípadne z diel, ktoré sa odvolávajú na preloženú literatúru. Ak autor čerpá z pôvodnej literatúry, čitateľ dostáva pôvodnú, originálnu informáciu. Pri preklade alebo citáciách z inojazyčných diel sa táto informácia deformuje a miera deformácie môže byť niekedy značná. To sa vzťahuje aj na citáciu, ktorá mohla mať v pôvodnom cudzojazyčnom diele určitý význam v danom kontexte, a v novom diele alebo preklade, ktorý preberá túto informáciu a zasadzuje ju do

nového kontextu, môže mať iný význam. S týmto problémom som sa napríklad často stretával pri citáciách veršov Koránu, keď verš Koránu alebo jeho časť bola prekladom prekladu diela alebo citácie zdeformovaná. To sa vyskytuje vo viacerých dielach, vrátane prekladov slovenských a českých autorov. Jedným takýmto príkladom je preklad slova rozviesť sa alebo rozísť sa s manželkou, keď v niektorých dielach je preložené ako „zapudiť“, v iných ako „vyhnať“ a na tomto preklade je ďalej postavená celá teória o postavení ženy a manželky v spoločnosti podľa islamského náboženstva!

4. Ihneď na začiatku si treba zaradiť dokument alebo publikáciu do niektorého z uvedených druhov.

Ak ide napríklad o cestopisný dokument, ten podáva reálnejší pohľad na život a zvyky nejakej dediny, mesta, oblasti alebo štátu, nie je to však dôveryhodný zdroj informácií o islamskom náboženstve. Možno sa stretnúť aj s publikáciou o islamskom náboženstve alebo o niektorej jeho oblasti, kde však autor vysvetľuje čisto náboženský pohľad a normy, pričom reálne zvyky a tradície v určitej oblasti islamského sveta môžu byť odklonené od týchto noriem a nerešpektujú sa tam. Ak bude čitateľ poznať náboženské ustanovenia, aspoň tie základné a k tomu aj niektoré právne normy islamského náboženstva, potom bude schopný omnoho lepšie klasifikovať informáciu, ktorá sa mu dostane z cestopisného dokumentu, z každodennej tlače alebo spravodajstva. Ako príklad možno spomenúť neraz opakujúcu sa informáciu,

že mešita v Qejrawane v Tunise je štvrtým posvätným miestom islamu, podobne mešita v Kasablanke v Maroku a iné. Islamské náboženstvo pritom pozná len tri miesta, ktorým priznáva posvätnosť. Je to Posvätná mešita v Mekke, Prorokova mešita v Medine a mešita Alaqsa v Jeruzaleme. Ak cestovateľ hovorí inak o týchto faktoch, vyplýva to z neznalosti, alebo skreslená informácia mu bola miestnym sprievodcom podaná v snahe zviditeľniť určité turistické miesto.

5. Naučiť sa rozoznať podanú informáciu podľa argumentácie, o ktorú sa informácia opiera.

Ak sa totiž nejaká informácia odkláňa od informácií, ktoré máme k dispozícii z overeného zdroja, potom táto nová informácia musí uviesť aj argumentáciu, o ktorú sa opiera, zvlášť ak ide o zásadnú vec. Možno však konštatovať, že niekedy sa aj samotná citácia Koránu prekrúca a ako argumentácia sa použije citovanie verša Koránu, ktorý s danou témou nemá nič spoločné a ktorý bol zoslaný na úpravu úplne inej záležitosti.

Ak čitateľ bude k prijímaniu informácií pristupovať v zmysle uvedených odporúčaní, veríme, že sa dobre zorientuje v informačnej zmesi o danej problematike a rozlíši objektívne informácie od subjektívnych – neobjektívnych, ba často až zavádzajúcich informácií.

2 ~ ISLAMSKÉ KRAJINY

2.1 ~ ISLAMSKÁ KRAJINA

Pomenovanie islamská krajina, islamské krajiny v množnom čísle, sa v dnešnej dobe často skloňuje. Používa sa i napriek veľkým výhradám zo strany mnohých islamských učencov a známych bádateľov, ako aj rôznych autorov v islamskom svete. Pre ľahší výklad a zorientovanie sa čitateľa aj v predloženej publikácii sa bude hovoriť o islamskej krajine s tým, že presne vymedzíme, čo sa tu pod pojmom islamská krajina myslí. Pod pojmom islamská krajina rozumieme štátny útvar, ktorého väčšinu obyvateľov tvoria muslimovia, teda ľudia hlásiaci sa k islamskému náboženstvu ako ku svojmu náboženstvu a ktorá viac alebo menej deklaruje, že vo svojom zákonodarstve vychádza zo zásad islamského náboženstva. Počet týchto štátov je možné, až na výnimky, stotožniť s počtom krajín združených v Organizácii islamskej konferencie, ktorá v súčasnosti združuje 57 štátov (stálym členom nie je zatiaľ napríklad Bosna a Hercegovina). Tieto štáty sú rozložené na štyroch kontinentoch.

2.2

~ FORMY ŠTÁTU A FORMY VLÁDY V ISLAMSKÝCH KRAJINÁCH

Formu štátu z hľadiska inštitucionalizácie štátnej moci a metód jej uskutočňovania tvoria tieto zložky:

- a) forma vlády
- b) štátne zriadenie (územnoorganizačná štruktúra štátu)
- c) štátny režim
- d) politický režim.

Z hľadiska hlavy štátu delíme formy vlády na monarchistické, na čele ktorých stojí monarcha a na republikánske formy vlády, na čele ktorých stojí prezident volený na časovo ohraničené obdobie.¹ Takéto delenie formy vlády môžeme použiť aj v islamských krajinách. Podľa kreovania hlavy štátu môžeme teda formy vlády v islamských krajinách rozdeliť na monarchistické, na čele ktorých stojí kráľ alebo sultán a na republikánske, na čele ktorých stojí prezident. Do prvej kategórie zaradujeme napríklad Kráľovstvo Saudskej Arábie, na čele ktorého stojí kráľ, obdobne je to aj v Kuwajte či Maroku alebo

1 Marián Posluch – Ľubomír Cibulka, Štátne právo Slovenskej republiky, vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1997

Ománsky sultanát, na čele ktorého stojí sultán. Republikánsku formu vlády môžeme nájsť napríklad v Tureckej republike, Sýrskej arabskej republike, Bangladéšskej republike, Egyptskej arabskej republike a v ďalších.

Z pohľadu štátneho režimu možno povedať, že v islamských krajinách sa môžeme stretnúť s demokratickými formami štátneho režimu, s totalitnými, ako aj zmiešanými formami, ktoré nesú prvky oboch režimov. V posledných dvoch desaťročiach však už mnohé islamské štáty smerujú k uskutočňovaniu reforiem, ktoré ich približujú k demokratickejším formám vlády, ak pod demokratickou formou vlády rozumieme slobodnú a zásadnú účasť ľudu na formovaní štátnej moci. V niektorých islamských krajinách je aj určité priame prepojenie štátnej moci s mocou náboženskou, ako je to napríklad v Iránskej islamskej republike.

3

~ NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT V ISLAMSKÝCH KRAJINÁCH

3.1

~ AKO VNÍMAŤ ISLAMSKÉ NÁBOŽENSTVO

Náboženský život v jednotlivých islamských krajinách nemuslimaovia v nemuslimských krajinách často vnímajú ako jednoliaty vo všetkých islamských krajinách, silno riadený islamským náboženstvom.

Táto predstava je potom umocnená ďalšou predstavou o tom, že islamské náboženstvo odmieta všetko, čo nie je striktné v súlade s jeho vedľajšími ustanoveniami.

V posledných rokoch sa začína nazeranie ľudí (nemuslimov) na život v týchto krajinách meniť, a to jednak pod vplyvom rozmáhajúceho sa turistického ruchu, ktorého časť smeruje aj do islamských krajín a jednak pod vplyvom určitej osvety, dokumentárnych filmov, a najmä internetu.

Niet sa čomu čudovať, že predstava ľudí žijúcich mimo islamských krajín, a v našom prípade ľudí na Slovensku, o islamských krajinách a islamskom náboženstve je priveľmi negatívna. Ak si uvedomíme, že predstava ľudí na Slovensku o islamskom náboženstve a islamských krajinách vychádza najmä z historických prameňov o kri-

žiackych výpravách (podávaných jednostranne), o vojnách s Osmanskou ríšou, o príbehoch vychádzajúcich z niektorých individuálnych zážitkov a často z jednostranne podávaných informácií príslušníkov iných náboženstiev, potom sa nemusíme čudovať, že názory Slovákov na islamské náboženstvo a islamské krajiny sú také negatívne.

Takéto negatívne vnímanie je nielenže nespravodlivé voči islamskému náboženstvu a muslimom, ale aj neustále vytvára bariéry medzi muslimskou menšinou na Slovensku a majoritnou spoločnosťou.

Ak sumár islamských krajín stotožníme s pojmom islamský svet, potom musíme pochopiť, že islamský svet je veľmi rôznorodý. Ako sme už uviedli, tvoria ho krajiny nachádzajúce sa na všetkých štyroch svetadieloch. To znamená, že sú tu zastúpené krajiny, ktoré vychádzajú z ázijských tradícií a kultúry, krajiny vychádzajúce z afrických tradícií a kultúry a sú tu zastúpené i krajiny vychádzajúce z amerických, ako aj z európskych tradícií a kultúr.

Ak vezmeme do úvahy, že Slovensko so svojou nepatrnou rozlohou a počtom obyvateľov v porovnaní s islamským svetom má značnú rozmanitosť národností, zvykov a zvyklostí, nárečí a pod., potom si môžeme predstaviť, akú rozmanitosť národností, kultúr, jazykov a iných zložiek kultúry predstavuje islamský svet. Zjednodušene povedané, jediné, čo ľudí v islamských krajinách spája, je jedno náboženstvo, a to islamské náboženstvo.

Islamské náboženstvo v skutočnosti spája dnes skoro miliardu a pol ľudí, čo je približne štvrtina obyvateľov svetovej populácie.

Ďaleko od emócií a predsudkov, ktoré môžu u čitateľa existovať a uvažujúc logicky, skúsme si položiť otázku: Je možné, že skoro štvrtina obyvateľov našej Zeme, ktorá je z hľadiska kultúrnych, vzdelanostných, geografických, národnostných a iných kritérií taká rôznorodá, sa hlási k náboženstvu, ktoré môže byť také zlé, ako nám to mnohé zdroje z minulosti a prítomnosti predstavujú? Je možné, že všetci tí robotníci, zamestnanci pôsobiaci na mnohých štátnych a súkromných postoch, remeselníci, vedci, inžinieri, lekári, právnici, fyzici, učitelia a ďalší, ktorí vyznávajú islamské náboženstvo, by vyznávali a pokladali za svoje také náboženstvo, ktoré by bolo zlé alebo také, aké nám ho tie zdroje predstavujú? Je možné, že všetci títo, ktorí počtom predstavujú skoro 300-násobok celkového počtu obyvateľov Slovenska, sú zlí, sfanatizovaní, teroristi, radikáli a pod.? Sú ľudia z Európy, ktorí prijali islamské náboženstvo, nenormálni? Určite mnohí čitatelia sa už stretli so Slováckmi alebo ľuďmi iných národností žijúcich na Slovensku, ktorí prijali islamské náboženstvo, alebo ho vyznávajú. Sú títo ľudia horší ako bežný priemer ľudí na Slovensku, vyznávajúcich iné náboženstvo? Možno si položiť aj otázku: Prinieslo prijatie islamského náboženstva muslimom - Slovákom aj určité pozitíva vo vzťahu k ich životu a k okoliu, alebo nie? Ľudia, ktorí s takýmito muslimami – Slováckmi žijú alebo sa s nimi stykajú, určite môžu takúto otázku objektívne zodpovedať.

Odpoveď na uvedené otázky určite znie: Nie, nie sú to horší ľudia, ale sú to ľudia, ktorí hľadajú svoju cestu v tomto živote a ktorí ju našli práve v islamskom

náboženstve. Sú to ľudia, ktorí sú nám všetkým na Slovensku alebo v inej krajine podobní. Ľudia, ktorí majú podobné problémy, podobné pocity, podobné radosti a smútky. Nie sú to možno dokonalí ľudia, aj keď sa ich islamské náboženstvo snaží čo najviac napraviť a usmerniť k lepšiemu. A kto je dokonalý? Môže predstaviteľ akéhokoľvek náboženstva tvrdiť, že ľudia – spoluveriaci, ľudia iných náboženstiev alebo ľudia, ktorí nevyznávajú žiadne náboženstvo, sú dokonalí? Žiaden človek či už veriaci, alebo odmietajúci vieru takéto niečo tvrdiť nemôže.

V každom spoločenstve, v skupine ľudí, v národe alebo štáte sa nájdu ľudia, ktorí majú odlišné nazeranie na riešenie rôznych životných situácií, rôznych politických, kultúrnych, spoločenských, sociálnych a iných otázok. Tieto názory neformuje len náboženstvo, bez ohľadu na to, ktoré to je, ale aj celková situácia, v ktorej sa daný človek nachádza, ako aj stupeň jeho vzdelania, prirodzenej inteligencie, okolité prostredie a pod. Náboženstvo tu má však mimoriadne dôležitú funkciu.

A práve tu si treba uvedomiť, že islamské náboženstvo sa snaží ľudí napraviť k lepšiemu, nie však násilím alebo prinútením, ale dobrým slovom a nabádaním k tomu, čo je pre človeka pozitívne a dobré, čo slúži jeho dobru, ako aj dobru spoločnosti. Islamské náboženstvo položilo základy, základné princípy nielen vzťahu človeka k jeho Stvoriteľovi, ale aj princípy, podľa ktorých má človek – veriaci človek žiť na tejto Zemi, zveľaďovať ju a prispieť k správne mu zaobchádzaniu s ňou.

Islamské náboženstvo je ucelený systém života, ktorý sa delí na duchovnú sféru a na sféru svetskú.

Duchovná sféra je tá, ktorá človeku ukazuje, ako vznikol, kto je jeho Stvoriteľ, aké sú Jeho vlastnosti, v čo treba veriť a čo viera znamená, aké sú základné náboženské úkony, čo sú dobré vlastnosti a čo zlé, čo si treba vážiť a čo nie a pod. To znamená, že posúva človeka dopredu po všetkých stránkach duchovného života.

Svetská sféra je tá, ktorá už veriacemu človeku – veriacemu muslimovi ukazuje, ako sa má správať vo svojom každodennom živote k samému sebe, k svojmu okoliu, rodine, priateľom, životnému prostrediu, štátu, štátnej moci, zákonom, zvykom a zvyklostiam, ku zdraviu, kultúre a pod.

Zaujímavosťou pritom je, že čím je duchovná sféra u človeka silnejšia a lepšie zvládnutá, tým je jeho dodržiavanie svetskej sféry lepšie a účinnejšie.

Duchovná sféra je pritom stála a nemenná, jej základy a základné pravidlá sú presne také, ako boli dané na začiatku. Do tejto sféry možno zaradiť najmä články viery, základné náboženské úkony, všeobecné princípy správania sa a spôsob výkonu náboženských úkonov.

Druhá - svetská sféra je však premenlivá, pretože reflektuje všetky oblasti ľudského života. Jej neustála premenlivosť je však spätá s dodržiavaním základných princíпов duchovnej sféry.

Proces a intenzita premenlivosti svetskej sféry sú však závislé od spoločenských, kultúrnych, sociálnych, politických, ekonomických a iných faktorov, ktoré sa v každej spoločnosti neustále menia. Príkladov je v tom-

to smere nekonečné množstvo. Aby to však nebol príliš všeobecný výklad, uvedieme ako príklad otázku vzdelávania sa, a to tak mužov ako aj žien a ukážeme si, ako pôsobia všeobecné princípy islamského náboženstva na život veriacich muslimov.

V Koráne je napísané:

1. „.. Z radov tých, ktorí sú Bohu odovzdaní, sa Ho obávajú najmä tí, ktorí poznanie majú. Boh je mocný a odpúšťajúci.“ Kapitola Fáter č. 35, verš č. 28

2. „Vy, ktorí ste uverili, ak by vám bolo povedané, urobte miesto (ostatným ľuďom, ktorí prichádzajú) na posedenie, tak miesto urobte, i Boh vám urobí miesto (vo svojej milosti). A keď je vám povedané, aby ste sa rozišli, tak sa rozídte. Boh pozdvihne tých z vás, ktorí uverili a tých, ktorým bolo dané poznanie o niekoľko stupňov (vyššie). Boh o tom, čo konáte, dobre vie.“ Kapitola Dohadovanie sa č. 58, verš č. 11

3. „Boh je vysoko nad všetkým (čo k Nemu pridružujú alebo čím Ho opisujú), je pravdivým Kráľom (nad všetkým a Jemu náleží kráľovstvo všetkého). Neponáhľaj sa s Koránom (s jeho prednášaním) predtým, než ti je ukončené jeho vnukanie (keď anjel Gabriel prorokovi Muhammadovi vnukal Korán, prorok sa ponáhľal s jeho prednášaním a opakovaním, aby ho nezabudol, a to ešte predtým, než anjel Gabriel skončil; Boh mu však v tomto verši prikázal, aby najprv prijal celé vnuknutie od anjela

Gabriela a potom si to opakoval - pozri verš 75:16) **a povedz: „Pane môj, pridaj mi poznania** (k poznaniu, ktoré doposiaľ mám, aby som toho viac poznal).“ **Kapitola Táhá č. 20, verš č. 114.**¹

Vo všetkých troch veršoch, vo všetkých sa vyzdvihuje hodnota a prínos poznania, vedy a vzdelania. Obávať sa Boha znamená spoznať Ho čo najlepšie. Bez poznania rôznych vedných disciplín Boha, jeho vlastností a moc nedokážeme úplne a kompletne spoznať. Toto poznanie pritom nebolo obmedzené len na mužov, ale je adresované všeobecne.

Druhý verš už jasnejšie hovorí o tom, že Boh pozdvihne tých, ktorí uverili a tých, ktorým bolo dané poznanie o niekoľko stupňov. Takže veriacich ľudí a ľudí, ktorým bolo dané poznanie, Boh pozdvihne touto vierou a týmto poznaním o niekoľko stupňov. Títo ľudia sa dostávajú hlbšie k spoznaniu Boha a k spoznaniu okolitého sveta a jeho zákonitostí.

Tretí verš sa končí tým, že Boh učí posla Muhammada a muslimov, aby prosili Boha o to, aby im dal poznanie, aby sa vzdelávali a získavali ešte viac poznania k poznaniu, ktoré majú.

V jednom zo svojich výrokov prorok Muhammad povedal: *„Kto sa vydal cestou, ktorou sledoval*

1 Preklad Koránu do slovenského jazyka s vysvetlivkami a výkladom, preložil: Abdulwahab Al-Sbenaty, ALJA, s.r.o., 2008

poznanie, Boh mu ulahčí cestu do Raja. Anjeli skladajú svoje krídla pred tým, kto sa snaží o poznanie, spokojní sú s tým, čo koná. Pre vedca prosí o odpustenie všetko to, čo je v nebesiach a čo je na zemi, dokonca i ryby vo vode. Prednosť vedca pred tým, kto sa venuje len uctievaniu Boha, je ako prednosť mesiaca (planéty) pred ostatným planétami (z hľadiska dosahu a vplyvu na Zem). Vedci, tí sú dedičmi prorokov. Proroci nezanechali ako dedičstvo dirham (druh platidla) ani dinár, ale zanechali ako dedičstvo poznanie. Ten, kto ho získal, získal dobrý podiel z neho (z tohto dedičstva).“

V knihách učencov a vedcov z odboru islamských vied sa píše, že vedcom sa tu myslí vedec z oblasti islamských vied. Takéto niečo však vo výroku nie je jednoznačné a výrok sa jednoznačne neobmedzuje len na náboženské poznatky. Výrok je všeobecný, nie je obmedzený na mužov alebo ženy, nie je obmedzený len na náboženské vedy, keďže proroci sprístupňovali ľuďom poznatky o Bohu, o spoločenských vedách, poznatky z oblasti geológie, archeológie, astronómie a pod. Uvedené verše, uvedený výrok ako aj ďalšie verše a výroky viedli muslimov neskôr v stredoveku k prijatiu, rozvoju a rozmachu rôznych vedných disciplín. Veda pre nich nebola len prácou, ale bol to určitý druh poslania a spôsobu, ako sa priblížiť k Bohu, k Jeho spokojnosti, k Jeho spoznaniu, k spoznaniu toho, čo Boh stvoril a ako sa majú k tomu, čo Boh stvoril, správať.

V počiatkoch posolstva posla a proroka Muhammada (p.) bola celková úroveň vzdelávania sa muslimov na Arabskom polostrove sústredená na každo-

denný jednoduchý život a na náboženský život. Pod vzdelaním a vedou sa preto rozumelo ovládanie Koránu a zavedenie všeobecných princípov Koránu a prorokovej tradície do každodenného života. Kultúrny život muslimov sa točil okolo prednášania básní, jednoduchých osláv a diskusií o niektorých náboženských otázkach a jednoduchých právnych úpravách. S tým si vtedajšia spoločnosť vystačila. Muži viac nepotrebovali poznať a ženy, ak sa vôbec o vzdelanie zaujímali, tak len o tie základné záležitosti, ktoré sa ich týkali. Ženy nemali vo všeobecnosti potrebu vzdelávať sa. Prorok Muhammad im pritom vyčlenil určitý čas, v ktorom sa venoval tým z nich, ktoré o to javili záujem, aby sa učili najmä náboženské záležitosti, ktoré im pomôžu a zvýšia ich vzdelanosť.

Po smrti proroka Muhammada (p.) a počas obdobia kalifátu prvých štyroch kalifov sa odohralo mnoho vojnových stretov medzi vojskom islamského štátu a Peržanmi na jednej strane a vojskom islamského štátu a Byzantíncami na strane druhej. Nešlo o otázku náboženskú, ale čisto o politickú záležitosť, dôsledkom čoho bolo, že vojská islamského štátu vzali od Byzantíncov a Peržanov veľké oblasti, ktoré títo pôvodne obsadili a pridružili k Perzskej alebo Rímskej (Byzantskej) ríši. Armáda islamského štátu prišla do týchto oblastí, prebrala ich po víťazstve nad veľmocami, ktoré ich okupovali a zväčša v nich ponechala náboženskú slobodu obyvateľstvu, ktoré v nich bolo. Táto skutočnosť je zachovaná v archívoch a doložená historickými doku-

mentmi. Samozrejme, existovali aj výnimky z tejto zásady v závislosti, okrem iného, od veliteľa vojska, ktoré určitú oblasť obsadilo. Zmiešaním obyvateľstva už veľkého islamského štátu nastala nutnosť riešiť mnohé politické, náboženské, spoločenské, právne a iné otázky. Vznikla potreba nových a detailnejších právnych úprav, ktoré dovtedy v jednoduchej spoločnosti neboli potrebné. Vznikala potreba ucelenejšieho a komplikovanejšieho politického, právneho, hospodárskeho, administratívneho a iného usporiadania nového štátu, a tak aj potreba islamských učencov – islamských vedcov v oblasti islamských vied (v určitom slova zmysle je to ekvivalent dnešných zákonodarcov a právnikov). Vznikla potreba správcov, sudcov, pisárov, ľudí rôznych profesií a pod. Vynorila sa tu otázka, či je zastávanie uvedených postov a štúdium týchto vied, najmä právnych, v súlade s náboženstvom. Tu vystúpila do popredia zásada islamského náboženstva, ktorá vyzdvihla význam vzdelania, vedy a poznania. Veda už nebola len vedou náboženskou, ale vedou, ktorá ľuďom pomáha v ich živote v súlade s náboženstvom. Tu sa položili aj základy islamského práva ako právneho systému, ktorý síce vychádzal zo zásad islamského náboženstva, ale reflektoval spoločenské, politické, náboženské, obchodné, sociálne a iné vzťahy, ktoré predtým neexistovali a ktoré bolo potrebné vzhľadom na vývoj spoločnosti upraviť. Nie div, že učenci - vedci (náboženský a právni teoretici) cestovali niekedy aj mesiace, aby sa oboznámili s názorom iného učenca (náboženského a právneho teoretika) na určitú

právnú alebo náboženskú otázku a polemizovali s ním o nej.

S rozvojom teraz už rozsiahleho islamského štátu sa rozvíjala aj technika a veda, a to právna veda, spoločenské a prírodné vedy. Bolo to obdobie rozkvetu na celom území islamského štátu, ale aj mimo jeho hraníc, či to bolo na západe alebo na východe štátu. Úroveň rozvoja dosahovala už svoje maximálne hranice.

S vojenskými vpádmi rôznych vojsk na územie islamského štátu (kalifátu), či už z východu, zo západu alebo severu, dochádza k rozdrobeniu islamského štátu a k postupnému úpadku sprevádzanému rôznymi negatívnymi javmi. To viedlo niektorých neskorších učencov a právnych teoretikov a praktikov k snahe zachovať islamské náboženstvo a dovtedy získaný rozvoj islamského práva vyhlásením, že islamské právo dosiahlo svoj vrchol, a teda jeho základné právne ustanovenia sa už nemenia. V dobe postupného úpadku to bol veľmi dôležitý krok. S dosiahnutým rozvojom islamského práva a islamskej právnej vedy si spoločnosť dokázala vystačiť. Vyhlásenie o nemennosti základných ustanovení islamského práva neznamenalo zastavenie rozvoja spoločnosti a práva, ale znamenalo, že rozvoj spoločenských vzťahov a práva sa už mal diať v rozmedziach týchto základných pravidiel a ustanovení.

So spomalením rozvoja spoločenských a prírodných vied v islamskom svete dochádza znova k postupnému zúženiu chápania zásady islamského náboženstva, ktorá vyzdvihovala význam poznania, vedy a vzdelávania človeka a obmedzuje sa len na podporovanie štúdia

náboženstva a islamského práva. Ostatnej vede a poznaniu sa už pripisuje menšia váha. Slovo vedec sa zúžilo na vedca v oblasti islamských právnych vied. Takéto vnímanie si osvojil aj Osmanský kalifát, i keď v niektorých častiach kalifátu a v iných oblastiach islamského sveta dochádzalo naďalej k rozvoju a rozkvetu aj iných vedných disciplín.

S príchodom 19. a 20. storočia, s rozvojom vedy, techniky a telekomunikačných prostriedkov, vpádom vojsk západných mocností do mnohých oblastí islamského štátu a okupáciou rozdrobeného islamského sveta v niektorých jeho oblastiach rozvoj pokračuje, inde však stále stagnuje. Princíp vyzdvihnutia vedy a poznania však stále ostáva obmedzený na islamských vedcov z oblasti islamských vied (bez ohľadu na to, či získali diplom na určitej škole, alebo sa vypracovali na túto pozíciu len samovzdelávaním). Tento náboženský princíp, tvoriaci súčasť islamského právneho systému, teda ďalej ostával nemenný. Jediné čo sa zmenilo, bola šírka jeho výkladu. Kým v čase rozkvetu islamskej právnej vedy sa princíp vedy a vzdelávania široko uplatňoval a vzťahoval sa na všetky vedné disciplíny, v čase úpadku sa jeho význam zúžil len na právnu vedu a zväčša len na mužov s odkazom na to, že za čias proroka Muhammada sa ženy nevzdelávali a nezaoberali sa ani verejnými záležitosťami, a tak boli z tejto činnosti fakticky vylúčené. Spoločnosť si na takto zúžené vnímanie pojmu vzdelávania, poznania a vedy zvykla počas predchádzajúcich stáročí.

Od druhej polovice 20. storočia mnohé islamské štáty v snahe zvýšiť vzdelanosť a znova sa zapojiť do celko-

vého svetového vývoja a neskôr aj pod vplyvom postupnej globalizácie zaviedli povinnú školskú dochádzku, a to tak pre chlapcov ako aj pre dievčatá. Bola to náročná úloha vo vzťahu k chlapcom, ale ešte náročnejšia vo vzťahu k dievčatám. Náročnosť spočívala najmä v tom, že chlapci museli pracovať a pomáhať rodinám a dievčatá nevideli v školskej dochádzke a vzdelaní veľký úžitok. Aby sa spočiatku dosiahol aspoň čiastočný úspech, uplatnili sa okrem iného aj zásady islamského náboženstva a práva a rozširujúcim výkladom sa ustanovilo, že vzdelávanie a veda patria medzi zásady, ku ktorým islamské náboženstvo nabáda. Tým sa prekážka vo vzťahu ku vzdelaniu a jeho užitočnosti a potrebe odstránila.

Takže pozitívna zásada a princíp ostali, viedla sa už len diskusia o ich obsahu s tým, že sa sledoval dobrý a ľuďom prospešný cieľ. Tak je to takmer so všetkými zásadami islamského práva. To znamená, že základné zásady a ustanovenia sa nemenili, ale výklad a odvodené ustanovenia sa neustále spolu s právnou vedou rozvíjali. Dodnes však ešte existuje myšlienkový prúd, ktorý odmieta vzdelávanie dievčat a pokladá ho za niečo nepodstatné. Početnosť zástancov tohto prúdu a jeho intenzita je však niekedy až diametrálne odlišná od jednej islamskej krajiny k druhej a od jednej oblasti jedného štátu k druhej.

Výklad spôsobu fungovania princípov islamského práva, ktorý sme vyššie uviedli, je síce zjednodušený, považujeme ho však za postačujúci na vysvetlenie reálneho premietnutia sa ustanovení islamského náboženstva do islamského práva a za postačujúci na vysvetlenie reálneho

významu toho, keď sa povie, že islamské právo je už nemenné.

Takýmto spôsobom sa teda druhá (svetská) sféra premieta do života muslimov a spoločnosti.

Ako už bolo povedané, čím lepšie má muslim zvládnutú duchovnú sféru, tým lepšie dodržiava druhú (svetskú) sféru svojho každodenného života.

Tu si treba však uvedomiť, že muslim je tiež človek, ktorý podlieha vplyvu svojho okolia, životným situáciám, problémom a všetkému, čomu je vystavený každý iný človek. Islamské náboženstvo v ňom postupne vychováva a buduje dobré a cnostné vlastnosti, čo však neznamená, že muslim je všade, vždy a za každých okolností dokonalým a stopercentným príkladom toho, čo mu náboženstvo prikazuje.

V rámci množstva prednášok a seminárov, ktorých som sa v uplynulých rokoch zúčastnil, mi boli zo strany muslimov, ale aj nemuslimov položené mnohé otázky týkajúce sa toho, ako vnímať muslima, ktorý sa v určitej situácii neriadil ustanoveniami islamského náboženstva. Podobné otázky mi návštevníci posielali aj na moje web stránky a mailové schránky. Išlo o otázky typu: „Islamské náboženstvo zakazuje klamať, prečo ten a ten v tej a tej situácii oklamal? To znamená, že dotyčný nie je správny muslim.“ Ďalšia otázka: „Islamské náboženstvo hovorí, že muslim má byť trpezlivý, ale ten a ten sa často rozčuľuje, kritizuje a hnevá sa. To znamená, že sa nedrží toho, čo mu náboženstvo prikazuje“ a ďalšie podobné otázky. Avšak tým, ktorí sa pýtajú, vždy pripomínam skutočnosť, že

dotyčný môže byť lepším muslimom než väčšina ostatných, ale v tej situácii alebo v podobných situáciách to už bolo naňho príliš veľa, nezvládol to a zaklamal alebo sa rozčúlil, pustil sa do hádky, nepomohol tam, kde mal, atď.

Ak niekto podvádza a začne dodržiavať islamské náboženstvo a praktizovať ho, neznamená to, že zo dňa na deň sa stane stopercentným človekom. Ak však predtým počas mesiaca podviedol desiatich ľudí a potom, ako začal islamské náboženstvo praktizovať, už podviedol len päť, výsledok je, že sa škoda, ktorú páchal, znížila o polovicu, čo je veľký prínos nielen pre dotyčného muslima, ale aj pre spoločnosť ako takú. Treba ho už len podporiť, aby sa postupne zbavil aj tých ďalších piatich podvodov, aj keby to malo trvať roky, pretože nakoniec sa tejto zlej vlastnosti zbaví. Ak sa niekto nevie ovládať a je priveľmi prchľký, ale tým, že islamské náboženstvo praktizuje, sa mu darí sčasti toto negatívne správanie eliminovať, je to pozitívne vo vzťahu k nemu, ale aj k okolitej spoločnosti a podobne.

Muslimovia sú tiež ľudia a nie sú neomylní, sú medzi nimi dobrí ľudia, lepší, ešte lepší a veľmi dobrí ľudia, a to aj vtedy, ak beriem do úvahy len stránku spoločenskú. Treba vždy vnímať tie lepšie stránky človeka, a neklásť si vždy otázky typu: dotyčného som videl, že vtedy a vtedy sa nesprával tak, ako mu to islamské náboženstvo ukladá. Treba si uvedomiť, že dotyčný sa síce tentokrát možno nesprával tak, ako sa má podľa islamského náboženstva správať, avšak snaží sa náboženstvo dodržiavať, a teda má tých horších vlastností postupne menej. Niektorým ľuďom zbavenie sa určitej zlej vlastnosti trvá zopár mesiacov,

iným zopár rokov a niektorí s tým zápasia celý život, ale ani tak sa nevzdávajú. Je to teda individuálne a závislé aj od sily viery a duchovnej sféry.

3.2

~ SPOLOČNOSŤ A NÁBOŽENSKÝ ŽIVOT V ISLAMSKÝCH KRAJINÁCH

Spoločenský a náboženský život v islamských krajinách je rôznorodý. Závisí od mnohých faktorov, najmä zemepisných, historických, kultúrnych, národnostných, politických, hospodárskych a iných.

U ľudí na Slovensku sa často stretávam s predstavou, že islamská krajina je jednoliaty spoločenský útvar, ktorý tvoria len muslimovia. To je však príliš zjednodušená predstava, pretože, až na niektoré výnimky, vo väčšine islamských krajinách žijú aj iné náboženské alebo národnostné menšiny.

Sú to najmä miestne kresťanské, židovské, budhistické a iné menšiny v závislosti od krajiny a zemepisnej polohy. Tieto menšiny tam existovali a existujú počas dlhého obdobia štátu, v ktorom bolo islamské právo a princípy islamského náboženstva základným východiskom právneho systému.

Ak je to tak a islamské právo bolo základným východiskom právneho systému v oblastiach, ktoré dnes

zahŕňajú vyše 50 krajín sveta, položme si otázku, prečo tieto náboženstvá dnes existujú na územiach týchto štátov? Prečo sú niektoré starokresťanské cirkvi dodnes na území Sýrie, Egypta, Libanonu, Palestíny, Iraku a pod.? Prečo je vväčšine islamských krajín tolko kostolov? Prečo napríklad existuje židovská menšina v Maroku a v iných krajinách? Prečo donedávna stáli sochy Budhu v oblastiach, kde ich Taliban zničil, a to i napriek tomu, že tam pravidlá islamského náboženstva a islamského práva vládli stáročia, počas ktorých nikomu tieto sochy neprekázali?

Je možné položiť si veľa podobných otázok. Treba si však uvedomiť skutočnosť, že v minulosti existovali obdobia a éry, v ktorých bolo možné všetko uvedené zničiť a nastoliť doslova len jednoliatu spoločnosť muslimov. Avšak nestalo sa tak. To znamená len jedno jediné, a to, že problém nebude v islamskom náboženstve.

V čom teda spočíva podstata niektorých konfliktov, navonok vyznievajúcich ako náboženské, o ktorých sa občas dozvedáme z médií?

Podstata uvedených konfliktov je sčasti spôsobená dnešným charakterom masovokomunikačných prostriedkov, keď sa takmer vždy hľadajú len rýchle a negatívne správy, ktoré by divákov alebo poslucháčov priťahovali. Málokedy média prinesú pozitívnu správu z oblasti spolunažívania a charakteru spoločnosti v uvedených oblastiach. Možno to pozorovať najmä v spravodajstvách, ktoré majú vysokú sledovanosť. Táto situácia je určite spôsobená aj charakterom doby, rýchlym tempom života, komercializáciou masovokomunikačných prostriedkov,

ktorých hlavným zámerom je zisk, a teda uvádzať také informácie, ktoré by pritiahli čo najväčší počet divákov. Otázka ale znie, ak bude divák, poslucháč alebo čitateľ dlhodobo vystavený negatívnej reklame a negatívnym správam a informáciám, kam bude spieť celá ľudská spoločnosť? Etický rámec masovokomunikačných prostriedkov je podľa nás natolko vážna záležitosť, že sa ňou treba intenzívne a neustále zaoberať.

Vráťme sa ale teraz k islamským krajinám a k životu v nich. Ako už bolo uvedené, život v týchto krajinách je rôznorodý. Rôznorodosť prináša so sebou aj mnohé problémy a občasné konflikty.

Najväčšia chyba, ktorá sa robí pri posudzovaní islamských krajín, je, že sa vždy vydeľuje určitá kategória ľudí, ktorých spája určitá spoločná záležitosť alebo väzba a tá sa posudzuje oddelene od zvyšku diania v danej krajine. Realita a skutočnosť sú pritom také, že všetky skupiny v danej krajine tvoria jej obyvateľstvo a spájajú ich tie isté problémy, to isté myslenie, tá istá kultúra, to isté štátne zriadenie a pod.

Ľudia určitej islamskej krajiny, bez ohľadu na ich náboženskú alebo národnostnú odlišnosť, majú tie isté životné problémy, tie isté politické problémy, trápí ich nezamestnanosť, chudoba, vzdelávací systém, politické otázky, životné traumy a iné. V určitej krajine je problém nezamestnanosti problémom muslima, kresťana, žida, Araba, Kurda a ľudí iných národností alebo náboženskej príslušnosti. Kresťan, ktorý tam žije, nie je nezamestnaný len preto, že je kresťanom alebo židom alebo príslušníkom

iného náboženstva alebo národnosti. Výnimky sa samozrejme vyskytujú všade aj vzhľadom na taký veľký priestor, aký tvoria islamské krajiny.

To znamená, že ľudí pochádzajúcich z určitej krajiny treba vnímať ako súčasť určitého politického, sociálneho, kultúrneho a ekonomického života danej krajiny. Tak treba však vnímať aj správy, ktoré sa k nám dostávajú z určitej krajiny, a to nie ako správu a skutočnosť vyňatú z určitej reality danej krajiny, ale ako správu prezentujúcu celý komplex problémov danej krajiny.

Príkladov je nekonečné množstvo. Uvedieme aspoň jeden príklad s tým, že konkrétne mená a názvy uvádzať nebudeme.

Prednedávnom priniesli médiá informácie o násilnostiach v Iraku a o tom, ako tam bolo zničených niekoľko kostolov a niekoľko kresťanov zabitých. Je to smutná a poľutovaniahodná udalosť, avšak vzhľadom na to, že ide o krajinu, ktorá sa stále zmieta vo vojenskom medzinárodnom a vnútroštátnom konflikte veľkých rozmerov, nie je to neobvyklé. Nie je to neobvyklé preto, že v tomto konflikte vystupujú na jednej aj na druhej strane ľudia rôznych náboženstiev a národností, ktorí sledujú rôzne politické, ekonomické a mocenské záujmy. V týchto prípadoch ide totiž viac o politickú záležitosť ako o náboženskú.

K uvedenej udalosti došlo so všetkými jej špecifikami a okolnosťami. Naraz sa objavujú v niektorých médiách správy o tom, ako sú kresťania prenasledovaní a utláčaní a aké je islamské náboženstvo netolerantné

a pod. Niekoľko podobných otázok prišlo aj na moju internetovú stránku. Z ničoho nič sa tu z politickej otázky stala náboženská, a to len preto, že sa to týkalo kresťanov. Všetci pritom zabudli, že miestni kresťania sú súčasťou života v Iraku, zastávajú rôzne politické, verejné, štátne a iné posty, čím zasahujú do celkového diania a života v krajine. Zákonite teda nemôžu ostať mimo tohto konfliktu a byť nedotknuteľní len preto, že majú iné náboženstvo. Počas konfliktu v Iraku bolo zničených niekoľko stoviek mešít a pritom priamo alebo nepriamo ovplyvnili ničenie týchto mešít aj kresťania, ktorí v Iraku žijú, nik sa však vtedy neohradil, že kresťania napomáhajú búraniu mešít. Islamské náboženstvo vo svojom jadre zakazuje búranie stavieb, ktoré boli určené na uctievanie Boha bez ohľadu na to, o stavby ktorého nebeského náboženstva ide. Na túto skutočnosť som počas posledných rokov neraz upozorňoval, a to aj v publikácii *Islamské právo* (oblasť mieru a vojny). Avšak túto skutočnosť mnohí akoby nechceli akceptovať, pretože nezapadá do nimi zaškatulkovaného vnímania sveta a nimi absorbovaných stereotypov.

Ak v predchádzajúcom výklade zaznela kritika masovokomunikačných prostriedkov za negatívnu reklamu a za časté krátke správy vytrhnuté z kontextu, na tomto mieste musíme vyzdvihnúť ich pozitívnu úlohu v tom smere, že z určitého pohľadu ľudí zblížujú, keď prinášajú rôzne pohľady na život ľudí a spoločností vo svete. Odhliadnuc od každodenných krátkych a neúplných, niekedy až zavádzajúcich správ, masovokomunikačné prostried-

ky prinášajú aj pohľady na ostatný svet, ktoré by sa inak k nám nedostali. Často sa však stretávame s tým, že i napriek tejto do určitej miery pozitívnej stránke médií si mnohí ľudia a inštitúcie za uplynulé desaťročia vytvorili predstavy, ktorých sa nechcú vzdať. Nechcú sa vzdať napríklad predstavy o náboženskom boji v ponímaní križiackych výbojov a ani pochopiť, že všetko, čo sa deje, je politický boj o moc, ktorý sa na oboch stranách nešťití použiť náboženskú otázku na dosiahnutie svojich cieľov.

V Koráne je ustanovený základný princíp náboženstva a náboženského vyznania. V druhej kapitole vo verši č. 256 sa uvádza: „**V náboženstve niet donútenia** (uznanie a nasledovanie náboženstva nesmie byť na podklade donútenia, ale musí vyvierat' z presvedčenia a dobrovoľnosti). **Správne a rozumné od nesprávneho a nerozumného je už rozlíšené** (je už dostatočne jasné, čo je správne a rozumné a čo nie). **Kto odmietne nasledovať a veriť v tágúta** (v satana a vo všetky negatívne vlastnosti a predsudky, ako je bezprávie, nevier a iné) **a uverí v Boha, ten sa uchopí pevnej rukováti, ktorá sa nikdy nerozломí** (pridrží sa tej správnej rukováti, ktorá ho bude stále spájať s pravdou v otázke viery, náboženstva, ale i každodenného života). **A Boh všetko počuje a všetko vie** (počuje a vidí, čo sa deje).“¹

S otázkou spoločenského a náboženského života

- 1 Preklad Koránu do slovenského jazyka s vysvetlivkami a výkladom, preložil: Abdulwahab Al-Sbenaty, ALJA, s.r.o., 2008

islamských krajín priamo súvisí aj pochopenie rozdielností pri formovaní sa jednotlivých štátov, resp. jednotlivých oblastí niekdajšieho islamského štátu. Iné vzťahy sa totiž vytvárali tam, kde neexistovali príslušníci iných náboženstiev a iné vzťahy tam, kde časť obyvateľstva tvorili príslušníci iných náboženstiev. To znamená, že v častiach, v ktorých existovali len muslimovia, nebola potreba ďalej rozvíjať ustanovenia týkajúce sa spolunažívania s ostatnými náboženstvami a naopak, tam, kde existovali príslušníci iných náboženstiev, bola potreba ich prepracovania do úplných detailov. To sa nakoniec premietalo do oblasti islamského práva v danej krajine a do spoločenských noriem, zvykov a zvyklostí.

Z náboženského hľadiska, až na určité územie Arabského polostrova, bolo územie islamského štátu zmiešané a žili na ňom príslušníci rôznych náboženstiev. Žili popri sebe, spolunažívali vo svojom každodennom živote, obchodovali a rešpektovali jeden druhého. Občas sa vyskytovali väčšie alebo menšie problémy, ktoré však vyplývali z určitých spoločenských alebo politických daností, aj keď sa možno javili ako náboženské.

To je aj jeden z dôvodov, prečo niektoré právne školy alebo smery islamského práva otázku spolunažívania s príslušníkmi ostatných náboženstiev upravujú podrobne a iné menej podrobne.

Globalizáciou dnešného sveta a čoraz väčším zmiešaním sa obyvateľstva tu vznikli problémy najmä v tých islamských krajinách, kde toto odvetvie islamského práva nie je rozvinuté najmä z dôvodu, že tam neexisto-

vali náboženské menšiny, resp. neboli vôbec viditeľné. Takéto krajiny sa budú musieť postupom času vysporiadať s mnohými otázkami spolunažívania, ktoré doposiaľ nemuseli riešiť, respektíve budú musieť siahnuť po právnych normách islamského práva, ktoré rozvinuli právne školy alebo smery v tých islamských krajinách, kde bola skladba obyvateľstva zmiešaná už v dávnej minulosti.

4 ~ POLITICKÝ SYSTÉM, PRÁVO A SPOLOČNOSŤ V ISLAMSKÝCH KRAJINÁCH

4.1 ~ POLITICKÝ SYSTÉM

Politický systém je systém organizácie politiky a vlády v konkrétnom spoločenstve. Je to súbor jednotlivých prvkov politického systému (štátne orgány, politické organizácie, inštitúcie, záujmové organizácie, lobistické skupiny a jednotlivci), vzťahov medzi nimi a pravidiel existujúcich v takomto systéme.¹

Politický a náboženský život v islamských krajinách je viac alebo menej prepojený. Táto prepojenosť je však rôznorodá v závislosti od tej ktorej krajiny. V niektorých krajinách je právny systém prepojený priamo s islamským právom, inde je islamské právo základom usmerňujúcim tento právny systém. V tomto smere tu nachádzame mnohé rozdiely. Pri ďalšom výklade sa však skôr budeme sústreďovať na arabské krajiny, ktoré okrem členstva v Organizácii islamskej konferencie tvoria aj samostatnú me-

1 JUDr. Daniel Šmihula, PhD., Teória štátu a práva, Epos, 2010.

dzinárrodnú vládnu organizáciu, ktorou je Liga arabských štátov. Liga arabských štátov v súčasnosti združuje 22 arabských štátov, ktoré sa nachádzajú v Ázii a Afrike.

Politický a náboženský život v islamských krajinách je viac alebo menej prepojený. Táto prepojenosť je však rôznorodá v závislosti od tej ktorej krajiny. V niektorých krajinách je právny systém prepojený priamo s islamským právom, inde je islamské právo základom usmerňujúcim tento právny systém. V tomto smere tu nachádzame mnohé rozdiely. Pri ďalšom výklade sa však skôr budeme sústreďovať na arabské krajiny, ktoré okrem členstva v Organizácii islamskej konferencie tvoria aj samostatnú medzinárodnú vládnu organizáciu, ktorou je Liga arabských štátov. Liga arabských štátov v súčasnosti združuje 22 arabských štátov, ktoré sa nachádzajú v Ázii a Afrike.

Súčasťou politického systému a života vo väčšine islamských krajín sú aj rôzne etnické, náboženské, kmeňové a iné skupiny obyvateľstva, ktorých počet sa odvíja od celkového historického, politického, sociálneho, hospodárskeho a iného vývoja. To znamená, že v určitej krajine je síce možno dominantná určitá skupina, určité etnikum, určité náboženstvo, to však neznamená, že ostatné skupiny a spoločenstvá tam neexistujú alebo nehrajú svoju rolu v politickom, hospodárskom, sociálnom a kultúrnom živote krajiny.

Ak v niektorej islamskej krajine existuje kresťanská menšina, neznamená to, že sa jej členovia nezapájajú do politického, hospodárskeho, kultúrneho a sociálneho života. Na mnohých miestach a v mnohých oblastiach

existujú zachovalé kresťanské či židovské mestské štvrte. V mnohých krajinách existujú rôzne národnosti, ako sú napríklad kurdské, arménske a barbarské. V krajinách, kde tieto menšiny existovali i v minulosti, sa tieto skupiny viac zapájajú do celospoločenského života. Prežívajú radosti i smútok krajiny, zapájajú sa do celkového života krajiny, zastávajú rôzne profesijné, politické a iné významné posty v krajine a pod. Avšak skutočnosť, že tieto rôzne skupiny a etniká existujú v jednej krajine, že majú svoje záujmy, bojujú o moc a vplyv, vedie aj k tomu, že medzi jednotlivými členmi týchto skupín vznikajú problémy. Tieto problémy nie sú dôsledkom náboženských konfliktov, ale skôr dôsledkom konfliktu iného charakteru, ktorý má svoj pôvod v politickom, ekonomickom a sociálnom zápase v spoločnosti. Počas tohto konfliktu však niekedy vynikajú rôzne znaky odlišujúce tieto skupiny od seba, medzi ktoré patrí aj náboženstvo. Celý spor je o niečom inom, ale medzi znakmi, ktorými sa tento spor vyznačuje, je aj náboženská príslušnosť, ktorá v týchto problémoch a v tomto konflikte nehrá takmer žiadnu rolu, avšak často je zneužitá za účelom dosiahnutia iných cieľov. Túto skutočnosť by sme si mali vždy dostatočne uvedomiť.

Právny systém jednotlivých islamských krajín je do veľkej miery ovplyvnený islamským náboženstvom a islamským právom. Avšak otázka znie: ako a do akej miery? Je takéto prepojenie islamského práva podobné tomu, ako to bolo v Európe v určitých storočiach, keď bol kráľ alebo vládca v mnohých prípadoch potvrdzovaný pápežom alebo keď sa cisár považoval za zástupcu Boha na zemi?

V tomto smere existuje v rámci islamskej právnej vedy niekoľko stanovísk, avšak nepribližujú sa k chápaniu kalifa alebo kráľa ako zástupcu Boha na zemi a nechápu ho ani ako osobu, ktorá potrebuje požehnanie náboženskej autority. Výnimku možno tvoria len šiitski muslimovia a niektoré ich vetvy. Aj v prípade šiitov je však tento princíp už do určitej miery modifikovaný, čo sa premietlo aj do ústavy Iránskej islamskej republiky z roku 1978.

Náboženská hierarchia v islame

V súvislosti s charakterom moci vládcu a prepojenosťou právneho systému s islamským právom pokladáme za účelné objasniť si aj otázku existencie cirkvi ako inštitúcie v islamskom náboženstve a islamskom práve. Islamské náboženstvo a islamské právo totiž nepoznajú žiadnu náboženskú hierarchiu alebo inštitúciu, ktorá by riadila náboženský život muslimov. Ide o úplne odlišný

system, ako je system, v akom funguje napríklad katolícka cirkev. Islamské náboženstvo pozná náboženské autority alebo učencov. Tieto náboženské autority neurčuje nik, teda žiadna verejná alebo štátna moc. Určuje ich stupeň ich poznania a akceptácie v radoch odbornej a laickej verejnosti. Takáto akceptácia môže byť lokálna, ale môže byť aj na úrovni jedného štátu alebo nadnárodná. Aj tak to nemusí znamenať, že muslim, ktorý túto autoritu uznáva, zákonite musí súhlasiť so všetkými jej stanoviskami a názormi. Tu je každému daný voľný priechod stať sa takouto autoritou, a nie je to limitované ani menovaním, ani absolvovaním nejakého odborného vzdelania alebo univerzity, aj keď absolvovanie takéhoto vzdelania v určitom odbore islamských vied môže osobe poskytnúť výhodu v tom smere, že získa väčší obzor informácií. To je klasické ponímanie náboženských autorít v islamskom náboženstve a takto to platí u muslimov-sunnitov, ktorých percentuálne zastúpenie medzi muslimami predstavuje približne 90 % z celkového počtu muslimov. U muslimov šiitov je situácia iná. Tí veria v určité direktívne riadenie náboženskou/náboženskými autoritami – imámom/imámami (pojmem imám sa používa aj u sunnitov, avšak s odlišným významom a obsahom). Toto rozdielne chápanie úlohy imáma sa prejavuje napríklad v ústave Iránskej islamskej republiky z roku 1978. Uvedené rozdielne chápanie pozície učenca alebo náboženskej autority sa potom odráža aj vo vnímaní pozície vládcu (imáma). Kým u sunnitov je kalifom alebo vládcom osoba volená ľuďom, ktorá svoju moc čerpá z ľudu, nie od Boha alebo

z náboženstva, u šiitov je postavenie kalifa, resp. imáma, odvodené z toho, že vládcom (imámom) môže byť len niekto – len imám, ktorý pochádza z rodiny proroka Muhammada a ktorého terajší imám len zastupuje. Imám je osoba vedená múdrosťou, statočnosťou a neomylnosťou pochádzajúcou priamo od Boha. To znamená, že funkcia imáma u šiitov je priamo prepojená s predstavou o nástupníctve po prorokovi Muhammadovi. To nás potom vedie k ďalšej odlišnosti medzi sunnitmi a šiitmi v tom zmysle, že podľa sunnitov spoločenstvo – umma môže odvolať kalifa a vypovedať mu sľub poslušnosti v prípade, ak tento zásadne porušil princípy islamského náboženstva alebo islamského práva. Medzi tieto princípy napríklad patrí princíp spravodlivosti, vládnutia v prospech ľudí, nekorupčné správanie a pod. V Koráne nie je pritom nikde určené, akú formu vlády má mať islamský štát, aký štátny režim a pod. Čiže je to ponechané na samotných muslimov v tom ktorom čase, aby si určili vhodnú formu vlády. Jediný princíp v tomto smere – smere politickom, ktorý je v Koráne daný, hovorí, že verejné záležitosti muslimov sú vecou ich vzájomnej porady. U šiitov je to však iné. V šiitskom myslení je imám spojený s neomylnosťou. To znamená, že bude na svojej pozícii neodvolateľný, pretože je neomylný. Hlavným štátnym útvarom reprezentujúcim túto myšlienku v súčasnosti ja Irán, aj keď už v trochu modifikovanej forme. Počet šiitov so všetkými ich odnožami dnes predstavuje približne 7,5 až 11 % z celkového počtu muslimov na

svete v závislosti od metódy výpočtu.¹ Títo šiiti sú sústredení hlavne v Iráne (okolo 61 miliónov, t.j. 93 % z celkového počtu obyvateľov), v Indii (28 miliónov, t.j. 3 % z celkového počtu obyvateľov), v Pakistane (25 miliónov, t.j. 20 % z celkového počtu obyvateľov), v Azerbejžane (6 miliónov, t.j. 75 % z celkového počtu obyvateľov), v Iraku (okolo 13 miliónov z celkového počtu 30 miliónov obyvateľov), v Libanone (1,5 milióna, t.j. 41 % z celkového počtu obyvateľov), v Jemene (6,6 milióna, t.j. 46 % z celkového počtu obyvateľov) a v Bahrajne (361 tisíc, t.j. 61,3 % z celkového počtu obyvateľov).²

V dejinách islamskej právnej vedy nájdeme u niektorých učencov samozrejme aj určité odchýlky v ponímaní kalifa alebo imáma. Bolo to závislé od doby v ktorej žili, ako aj od politických, sociálnych a iných pomerov. Základná myšlienka, ktorá v tomto smere u sunnitov platí, je, že osoba, ktorá vládne, musí byť zvolená a musí byť ľuďmi potvrdená. To platilo aj pri voľbe prvého kalifa po smrti proroka Muhammada, Abú Bakra s tým, že spôsob ustanovenia voliteľov bol adekvátny vtedajšej dobe a potrebám vtedajšej spoločnosti.

Ak hovoríme o islamskom práve, treba rozlíšiť základné pramene islamského práva od ostatných prameňov. Tu rozoznávame dva základné pojmy, a to šariu a fiqh.

1 www.islamicweb.com/beliefs/cults/shia_population.htm

2 www.islamicweb.com/beliefs/cults/shia_population.htm

Šaria

Podľa malej encyklopédie islamu šaria je „Islam-ské právo založené najmä na textoch Koránu a hadítu“¹ Podľa publikácie Základy islamu, tradícia, história, vývoj, súčasnosť je šaria „Zjavené islamské pravidlá chovania; vonkajšia cesta. Odvodené od slovesa šara´a = začať, vstúpiť, oslobodiť, uviesť, predpísať, dať (zákony).“²

Podľa publikácie Duchovné cesty islamu „Náboženské právo – ŠARÍA – stelesňuje v štruktúre islamu súhrn Božského poriadku prikázaného ľudstvu, nepremenný morálny zákon.“³

V publikácii Islam, presvedčenie a cesta je šaria charakterizovaná ako „Ustanovenia, ktoré Boh ustanovil alebo ktorých základ ustanovil, aby sa ich človek držal vo vzťahu ku svojmu Bohu, vo vzťahu k svojmu bratovi – muslimovi, vo vzťahu k svojmu bratovi – človekovi, vo vzťahu k vesmíru a vo vzťahu k životu.“⁴

V publikácii Všeobecný úvod do islamského práva je šaria charakterizovaná ako „Ustanovenia Koránu, ktoré boli

-
- 1 Jiri Fleissig, Charif Bahboub, Malá encyklopédia islamu, Praha 1993
 - 2 Šajch Fadhlalla Haeri, Základy islamu, tradícia, história, vývoj, súčasnosť, Votobia, 1997
 - 3 Ľuboš Kropáček, Duchovné cesty islamu, Vyšehrad, Praha, 1998
 - 4 Imam Mahmud šeltout, Islam, presvedčenie a cesta, desiate vydanie, 1980, Káhira

zvestované od Boha najvyššieho jeho poslovi Muhammadovi.“⁵

Fiqh

Podľa publikácie *Základy islamu, tradícia, história, vývoj, súčasnosť* je fiqh „pochoopenie, porozumenie, vedenie. Začalo sa používať špeciálne k označeniu islamskej právnej vedy; disciplíny vysvetľovania šariy; tiež výsledný súbor pravidiel.“⁶

Podľa publikácie *Duchovné cesty islamu* „Vedný odbor zaoberajúci sa šariou sa nazýva fiqh, doslova „poznánie“, „uvedomenie“, pretože ide o vedu par excellence. Slovo pripomína latinský termín *juris-prudentia*“⁷

V knihe *Všeobecný úvod do islamského práva* je fiqh charakterizovaný ako „to, čo vedci z oblasti islamských vied chápu z ustanovení šarie a čo dedukujú z týchto ustanovení, to čo rozhodujú, čo ustália a čo určia ako pravidlá vydedukované z významu týchto ustanovení... Mali by sa rozlišovať a nemiešať dohromady pojmy islam-

5 Mustafa Ahmad Al Zarqa, *Všeobecný úvod do islamského práva*, druhé vydanie, Damašek, 2004

6 Šajch Fadhlalla Haeri, *Základy islamu, tradícia, história, vývoj, súčasnosť*, Votobia, 1997

7 Ľuboš Kropáček, *Duchovné cesty islamu*, Vyšehrad, Praha, 1998

ská šaria a pojem islamský fiqh. Šaria je totiž nemenná a usmerňuje ľudstvo na správnu cestu. Fiqh je ale výsledkom práce vedcov z oblasti islamských vied pri ich chápaní šarie a aplikácie jej ustanovení v súlade so zámerom zákonodarcu a základných pravidiel pri dedukcii právnych noriem z nich. V tomto sa líši chápanie jedného vedca z oblasti islamských právnych vied od ďalšieho. A chápanie každého z nich, nech by bolo akokoľvek významné, pripúšťa omyl a správnosť, pretože on nie je dokonalý. Neznamená to, že takéto chápanie je bezcenné, ba naopak, má veľkú cenu a váhu a rešpekt, avšak nemá tú svätosť, ktorú má šaria reprezentovaná ustanoveniami Knihy (Koránu) a dôveryhodnou tradíciou (po prorokovi Muhammadovi):¹

Ako to vyplýva z predchádzajúceho výkladu, oba pojmy šaria a fiqh sa častokrát miešajú a zamieňajú. V malej encyklopédii islamu je napríklad spomenutá len šaria, ktorá je bez rozlíšenia medzi ňou a fiqhom definovaná ako islamské právo. V publikácii Základy islamu, tradícia, história, vývoj, súčasnosť, šaria nie je síce definovaná dostatočne a jasne, avšak je v nej už definovaný fiqh, čím sa už jasnejšie dáva najavo existencia rozdielu medzi oboma pojmami. Publikácia Duchovné cesty islamu sa už do veľkej miery priblížila významu oboch pojmov, keď nielen že rozlišuje medzi nimi, ale oboje aj definuje.

1 Mustafa Ahmad Al Zarqa, Všeobecný úvod do islamského práva, druhé vydanie, Damašek, 2004

V islamskej literatúre v arabskom jazyku sa môžeme stretnúť s rôznymi definíciami pojmov šaria a fiqh, ktoré však pri definovaní každého z týchto pojmov nesú v sebe ten istý význam toho ktorého pojmu. Rozdiel v definíciách vyplýva najmä z charakteru publikácie, teda či ide o všeobecnú publikáciu o islamskom náboženstve, alebo ide o publikáciu, ktorá sa už bližšie zaoberá islamským právom alebo niektorými jeho ustanoveniami.

To znamená, že islamský právny systém má svoje základné pramene, ktoré sú nemenné a má svoje odvodené pramene, ktoré vychádzajú zo základných prameňov. Ako bolo uvedené v publikácii Všeobecný úvod do islamského práva, šaria sa zakladá na ustanoveniach Koránu a **dôveryhodnej** tradície po prorokovi Muhammadovi.

Šaria je v tomto zmysle teda akýmsi základným prameňom islamského práva. Tento základný prameň vychádza z niektorých ustanovení Koránu, ktoré majú alebo môžu mať právny charakter a z **dôveryhodných** výrokov a tradície po prorokovi Muhammadovi, ktorá má spojitosť s praktickou aplikáciou niektorých ustanovení Koránu.

Dôveryhodnosť výrokov sa tu zdôrazňuje preto, že existujú prípady, keď je určitá spoločenská norma a dokonca aj právna norma založená na nedôveryhodných výrokoch alebo na rozširujúcom výklade takýchto výrokov. Ak je neskôr dokázané učencami, resp. vedcami z odboru islamských právnych vied, že ide o zvyk, ktorý nie je podložený žiadnym zo základných prameňov is-

lamského práva, ale bol založený len na nedôveryhodnom výroku alebo rozširujúcom výklade takéhoto výroku, potom takýto zvyk z pohľadu islamského náboženstva a islamského práva stráca záväznosť a ak je škodlivý, je možné vyhlásiť ho dokonca za zvyk, ktorý nie je v súlade s islamským náboženstvom a islamským právom. To znamená, že aj keď by bola niekedy v minulosti záväznosť tohto zvyku vyslovená vo forme právneho názoru alebo ustanovenia, takýto právny názor alebo ustanovenie patrí do tej oblasti fiqhu, ktorá pripúšťa omyl, a teda je možné zrušiť ho a nahradiť iným právnym názorom alebo stanoviskom, ktoré je silnejšie.

V súvislosti so šariou sa niekedy spomína aj pojem ústava a Korán ako ústava. Tu treba poznamenať, že ide o vyjadrenie toho, že princípy a základné zásady obsiahnuté v Koráne tvoria základné a nemenné princípy štátu, na ktorých má byť postavený aj základný dokument, ktorým je ústava. Korán ako Kniha obsahujúca nielen právne zásady a ustanovenia, ale aj rôzne verše o Bohu – stvoriteľovi, princípy viery a náboženstva, rôzne príbehy predošlých prorokov a spoločenstiev, rôzne verše opisujúce súdny deň a pod. nemôže byť ústavou v právnom zmysle slova. Úlohou Koránu v konečnom dôsledku ani nie je byť ústavou v právnom zmysle. Korán je však zdrojom základných a nemenných zásad, na ktorých má byť vybudovaný právny systém. Každá ústava, vrátane ústavy Slovenskej republiky, má takéto svoje zásady. Základných zásad a princípov obsiahnutých v Koráne nie je veľa, ale svojím významom a svojimi ustanoveniami

tvoria základné princípy tvorby zákonov štátu. Ide napríklad o princípy a zásady práva na život, na majetok, na slobodnú voľbu viery a náboženského vyznania, o zákaz diskriminácie na základe rasy, náboženstva, farby pleti a pod. Na týchto zásadách má byť potom vybudovaný právny systém.

Otázka islamského práva a vzťah a prepojenosť jeho prameňov je rozsiahlou a komplikovanou otázkou podobne, ako je to v každom právnom systéme. Nie je preto možné sa ňou podrobnejšie na tomto mieste zaoberať a nie je to ani účelom tejto publikácie. Bolo však potrebné vysvetliť aspoň základný mechanizmus, podľa ktorého islamské právo funguje.

~ NÁBOŽENSKÁ SLOBODA
A SPOLUŽITIE
V PRAMEŇOCH
ISLAMSKÉHO
NÁBOŽENSTVA

Náboženská sloboda a spolunažívanie muslimov a nemuslimov bola popri klasických otázkach spojených s postavením ženy v islame azda jednou z najdiskutovanejších otázok v spojitosti s islamským náboženstvom za posledné roky. Svetové médiá či už priamo alebo prostredkovane prinášali správy o niektorých prípadoch, keď bol muslim konvertujúci na iné náboženstvo za takéto niečo súdený a odsúdený. Rozoberali sa rôzne scenáre o vzťahu islamského náboženstva k slobode náboženského vyznania.

Ako to v médiách vo vzťahu k islamskému náboženstvu býva už zvykom, pokryla sa udalosť, uviedlo sa zopár „zaujímavých“ názorov a celá záležitosť sa odložila. A ľudia sa nakoniec nedozvedeli úplnú pravdu o postoji náboženstva k tejto otázke. Ak berieme do úvahy fakt, že úlohou médií je prinášať väčšinou „horúce správy“ za účelom zisku a konkurencie s inými médiami, takéto správanie nie je neobvyklé. Aj z tohto dôvodu sme sa rozhodli zaradiť túto kapitolu do predkladanej publikácie, aby čitateľ mal možnosť zorientovať sa v množstve správ,

ktoré počuje a vidí a vedieť sa vysporiadať s takouto správou a správne ju zaradiť.

Ako je uvedené vo štvrtjej kapitole o islamskom práve, základným východiskom islamského práva je šaria reprezentujúca zásady a ustanovenia Koránu a dôveryhodných výrokov proroka Muhammada. Takže tak, ako je to v ostatných oblastiach práva a spoločenského života, aj v tejto oblasti, oblasti náboženskej slobody, okrem základných prameňov existujú rôzne právne názory a rôzne právne úpravy tejto otázky.

Problematika náboženskej slobody je príliš rozsiahla na to, aby sme ju na týchto stránkach vyčerpávajúco rozobrali spolu s argumentmi podporujúcimi jednotlivé právne stanoviská. Pri uvádzaní argumentov sa preto obmedzíme len na tie základné, a to na argumenty z Koránu a prorokových výrokov v súlade s neustálymi diskusiami, ktoré v tomto smere prebiehali v minulosti a prebiehajú aj v súčasnosti nielen medzi jednotlivými náboženskými autoritami, ale aj medzi laikmi v intenciách jednotlivých diskusií náboženských a právnych autorít.

Základným prameňom islamského náboženstva a islamského práva je Korán. Základná zásada týkajúca sa náboženskej slobody, ktorá je v Koráne vo verši 2:256, hovorí:

„V náboženstve niet donútenia (uznanie a nasledovanie náboženstva nesmie byť na podklade donútenia, ale musí vyvieriť z presvedčenia a dobrovoľnosti).
Správne a rozumné od nesprávneho a nerozumného

je už rozlíšené (je už dostatočne jasné, čo je správne a rozumné a čo nie). **Kto odmietne nasledovať a veriť v tágúta** (v satana a vo všetky negatívne vlastnosti a predsudky, ako je bezprávie, nevier a iné) **a uverí v Boha, ten sa uchopí pevnej rukováti, ktorá sa nikdy nerozlomí** (pridrží sa tej správnej rukováti, ktorá ho bude stále spájať s pravdou v otázke viery, náboženstva, ale i každodenného života). **A Boh všetko počuje a všetko vie** (počuje a vidí, čo sa deje).“¹

Od tohto verša Koránu sa začína odvíjať celá právna problematika osobnej voľby náboženstva. Verš jasne deklaruje, že po zoslaní Koránu je už jasné, čo je správne a čo nie. V zmysle zásady, že každý zodpovedá za svoje skutky, je už daná sloboda každému. Každý sa môže rozhodnúť, či uverí v Boha a prijme islam za svoje náboženstvo, alebo nie. Za to sa bude sám pred Bohom zodpovedať. Na tejto zásade sa zhodli všetci hlavní učenci a všetky hlavné právne školy. Je to základná zásada v Koráne a islamskom práve. Takže šíriť islam mečom alebo násilím neprichádza do úvahy. Je to skutočnosť, ktorú tento verš jasne ustanovuje. Aj keď to možno mnohých nemuslimov sklame, myšlienka v podobe šírenia islamu mečom je len čistým stereotypom a vojny, ktoré sa v minulosti viedli, boli politického, a nie náboženského charakteru.

1 Preklad Koránu do slovenského jazyka s vysvetlivkami a výkladom, preložil: Abdulwahab Al-Sbenaty, ALJA, s.r.o., 2008

Tu však treba spomenúť jeden z novodobých myšlienkových prúdov, ktorý sa snažil odchyliť od tejto zásady a prejavil sa práve v 20. storočí v niektorých myšlienkach jedného z významných predstaviteľov Muslimského bratstva v Egypte, u Sejveda Qutuba, ktorý videl boj proti vládam krajín, neumožňujúcich muslimom oboznamovať ľudí tam žijúcich s islamským náboženstvom, za oprávnený. Zároveň sa otvorene vyjadril za ozbrojený boj voči každej takejto krajine, aby tak jej vláda bola zvrhnutá. Na postojoch Sejveda Qutba si môžeme všimnúť, že slovo islam stotožňoval s politickou mocou štátu, čo znamená, že jeho výroky a myšlienky mali skôr politický charakter doby, v ktorej žil, než aby boli ovplyvnené základnými zásadami náboženstva. Treba ešte podotknúť, že Sejjed Qutub zomrel v roku 1966 vo veku 60 rokov, čo znamená, že žil v dobe, keď boli arabské a islamské krajiny okupované západnými mocnosťami a v revolučných časoch národnooslobodzovacích hnutí v týchto krajinách. Muslimské bratstvo vzniklo ako politické hnutie s náboženským kontextom, ako reakcia na politické, sociálne a ekonomické pomery v Egypte. Bolo založené v roku 1928 v Egypte a podľa jeho vzoru potom vznikli mnohé pobočky na úrovni iných štátov, ako sú Jordánsko, okupované palestínske územia, Sýria, Iraku pod. Hlavným cieľom Muslimského bratstva bolo založenie islamského štátu podľa predstáv jeho zakladateľa Hasana Bannu a jeho nasledovníkov. Išlo skôr o politické hnutie, ktoré si osvojilo ozbrojený boj za dosiahnutie svojich cieľov.

Aj keď sa názory Sejveda Qutuba nestretli so žiadnou odozvou u väčšiny islamských autorít a bežných muslimov, ba naopak, boli odmietnuté, našli sa však aj takí, ktorí z rôznych politických, sociálnych, ekonomických a iných dôvodov takéto myšlienky podporili. Tento prúd, ktorý sa prejavil v plnej miere v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. storočia, však dal vzniknúť základom myšlienky ozbrojeného boja na celej Zemi, vrátane použitia všetkých dostupných prostriedkov. Treba však dodať, že nie všetci členovia Muslimskeho bratstva si tieto myšlienky osvojili a aj vo vnútri bratstva existujú viaceré názorové prúdy, z ktorých niektoré uprednostňujú politický boj pred ozbrojeným.

Ako sme už uviedli, základným pravidlom v islame je sloboda náboženského vyznania, resp. sloboda prijatia islamského náboženstva nemuslimom. Ďalší verš Koránu, ktorý túto zásadu, aj keď nepriamo, potvrdzuje, je verš Koránu 18:29, ktorý hovorí:

„Povedz (im, Muhammad): „Pravda je to pochádzajúca od Pána vášho (hovoriaca, že všetci ľudia sú si rovní). Kto chce, nech uverí a kto chce, nech veriť odmietne...“

To je to, čo sa o prijímaní islamského náboženstva v Koráne - základnom prameni islamského náboženstva a islamského práva - uvádza.

Od tohto momentu však prichádzame k rôznym právnym názorom náboženských a právnych autorít na

zvyšné otázky. To znamená, čo s muslimom, ktorý prijal iné náboženstvo, resp. čo s tým, ak by chcel nejaký muslim zmeniť svoje náboženstvo. Pri takom veľkom množstve muslimov v minulosti aj v súčasnosti sa takí jednotlivci z rôznych dôvodov objavajú.

Ak niekto konvertoval z islamského náboženstva na iné, spravidla to nebolo z dôvodu jeho nedostatočnej viery v Boha alebo v základné články viery, ale z iných, najmä ekonomických, sociálnych, politických a iných dôvodov. V takomto prípade sa názory náboženských a právnych autorít rôznia v mnohých smeroch. Kvôli ľahšiemu pochopeniu týchto stanovísk a ich argumentácie pokúsime sa tieto názory zhrnúť do niekoľkých názorových skupín, pričom začneme od toho najkonzervatívnejšieho.

Rôznorodosť právnych stanovísk vychádza jednak z dvoch výrokov proroka Muhammada a jednak z politických, sociálnych a ekonomických podmienok spoločnosti v dobe, v ktorej boli vyslovené.

O otázke muslima, ktorý opustí svoje náboženstvo, nájdeme v zbierkach prorokových výrokov tieto dva výroky:

1. Prvý výrok hovorí: *„Kto zamení svoje náboženstvo, tak ho zabijete“* (v ďalšom výklade ho budeme označovať ako „prvý výrok“).

2. Druhý výrok je výrok, v ktorom prorok hovorí: *„Krv muslima, ktorý dosvedčil, že niet boha okrem Boha a že ja (Muhammad) som poslom Božím, sa môže preliať len v troch prípadoch: ak ide o život za život (t.j. v prípade úmyselnej vraždy), v prípade ženatého muža alebo vydatej ženy,*

ktorí sa dopustili mimomanželského pohlavného styku, a v prípade toho, kto opustil svoje náboženstvo a rozišiel sa (v zmysle nezhdol sa) so zvyšnou skupinou (s muslimami).“ (V ďalšom výklade budeme tento výrok označovať ako „druhý výrok.“)

O týchto dvoch výrokoch sa viedli v minulosti dlhé odborné diskusie a vznikli mnohé diela významných aj menej významných autorov, ktoré sa týmito výroky a touto problematikou zaoberali. Aj dnes sa okolo nich vedú diskusie.

V prvom rade ide o výroky proroka Muhammada, a nie o Korán. To znamená, že tieto výroky sa dostali k nám prostredníctvom ústneho podávania, až kým neboli zaznamenané v základných zbierkach prorokových výrokov, na rozdiel od Koránu. (O spôsobe zachovania Koránu a jeho evidovania v písanej podobe odkazujem čitateľov na publikáciu: Abdulwahab Al-Sbenaty, Korán z pohľaduvedy o Koráne, ALJA, s.r.o., 2001).

Niektorí autori poukázali na nie úplnú dôveryhodnosť uvedených výrokov z pohľadu ich zdroja. Avšak vzhľadom na to, že oba uvedené výroky sú uvedené v známych zbierkach prorokových výrokov a väčšina náboženských a právnych autorít ich považuje za dôveryhodné, budeme vychádzať z predpokladu ich dôveryhodnosti.

Prvý problém, s ktorým sa museli učenci zaoberať, bolo slovo „náboženstvo“ v prvom výroku. Výrok totiž neurčoval, či sa to vzťahuje na muslima, pretože jeho dikcia je všeobecná. Stretávame sa preto s rozličnými ná-

zormi na to, kto sa tým myslí. Chápanie tohto slova, resp. oboch výrokov sa líšilo aj v závislosti od striktno formálneho chápania výrokov alebo od sledovania ich zmyslu a účelu. Jedno stanovisko hovorí, že tento výrok sa vzťahuje aj na nemuslimov! Pri určovaní miery vzťahovania sa na muslimov sa niektorí učenci vyjadrili, že ak napríklad konvertuje kresťan na židovské náboženstvo alebo naopak, je to konvertovanie v rámci toho istého stupňa. Ak však kresťan alebo žid konvertuje na iné, pohanské náboženstvo, potom sa naňho uvedený výrok vzťahuje. Toto stanovisko vyslovili niektorí učenci šafijovskej právnej školy. Vo vzťahu k nemuslimom však išlo skôr o prebratie celej tejto problematiky z teoretického hľadiska, než by išlo o jej praktické uplatnenie alebo právne zakotvenie, keďže príslušníkom každého náboženstva bola daná sloboda uplatnenia svojich vlastných pravidiel v prípade konvertovania ich príslušníkov na iné náboženstvo. Ostatné stanoviská sa ustálili na tom, že táto záležitosť sa týka len muslima, ktorý opustí svoje náboženstvo. Ako argument podporujúci toto stanovisko uviedli dikciu druhého výroku, v ktorom sa už hovorí o muslimoch.

Vzťah prvého a druhého výroku niektorí učenci brali ako vzťah dvoch noriem na tej istej úrovni. Iní zasa ako vzťah špeciálnej právnej normy (druhý výrok) ku všeobecnej právnej norme (prvý výrok). V každom prípade druhý výrok konkretizoval prvý, všeobecný výrok. Takže sa dostávame k otázke, čo s muslimom, ktorý opustil islamské náboženstvo. Tu sa stretávame s väčším množstvom právnych stanovísk. Niektoré právne stanoviská držiace sa

prísneho formalizmu stanovili, že takýto muslim musí byť odsúdený na smrť, pretože to jasne vyplýva z dikcie oboch výrokov. Ustanovili pritom, že predtým než by mal byť takýto muslim odsúdený, musí sa mu dať príležitosť, aby prehodnotil, či nechce odvolať svoje opustenie islamského náboženstva. V tomto smere nájdeme mnohé právne stanoviská k dĺžke lehoty, danej takémuto muslimovi na prehodnotenie svojho rozhodnutia. Jedna názorová skupina hovorí, že mu musí byť daná príležitosť tri razy oddelene od seba. Ďalšia, že sedemkrát. Iná, že sa mu dá príležitosť až do konca jeho prirodzeného života, aby svoje odvrátenie od islamského náboženstva odvolal, t.j. nemá byť za takéto niečo odsúdený. Zástancom posledného stanoviska bol napríklad aj kalif Omar Bin Al Chattáb a kalif Omar Bin Albulaziz, dvaja kalifovia z najznámejších a najspravodlivejších kalifov.

Tí učenci, ktorí sa vyjadrili za odsúdenie na trest smrti, argumentovali aj tým, že za čias proroka boli niektorí muslimovia, ktorí sa odvrátili od islamského náboženstva, odsúdení na smrť a prorok to povolil.

Hanofijovská právna škola (jedna zo základných právnych škôl v islamskom práve) a mnohí učenci, ktorí sa zaraďujú do jej radov, zastávali stanovisko, že odsúdenie muslima, ktorý opustí islamské náboženstvo, sa vzťahuje na mužov, ale na ženy nie, **pretože ženy sa nezúčastňujú boja**. Mnohí učenci a právne autority tejto školy vychádzali zo zámeru ustanovení uvedených v prvom aj druhom výroku.

Tu sa dostávame k ďalšej skupine právnych stanovísk, ktoré hovoria, že uvedené výroky nie je možné aplikovať len s prihliadnutím na ich formálny, doslovný jazykový význam, keďže oba výroky okrem iného vychádzali z určitých konkrétnych situácií, ktoré sa vtedy odohrali. Ustanovenia týchto výrokov treba posudzovať z pohľadu cieľa, ktorý sa nimi sledoval. Okrem toho je zrejmé, že ak posudzujeme vzťah oboch výrokov, druhý výrok vystupuje vo vzťahu k prvému výroku ako špeciálna právna norma vo vzťahu k všeobecnej, takže druhý výrok nielenže obsahuje v sebe ustanovenia prvého výroku, ale ho už aj konkretizuje. Tieto právne stanoviská učencov a právnych autorít okrem toho zdôraznili, že poslednú vetu druhého výroku, t.j. „*v prípade toho, kto opustil svoje náboženstvo a rozišiel sa (v zmysle nezhodol sa) so zvyšnou skupinou s muslimami*“; treba brať v celistvosti. To zakladá splnenie dvoch podmienok, ktoré na seba nutne nadväzujú, teda že muslim opustil svoje náboženstvo a zároveň sa aj pridal k nepriateľom muslimov alebo vyvíjal činnosť smerujúcu proti svojej bývalej skupine, t.j. proti muslimom. Až naplnením sa oboch podmienok možno niekoho odsúdiť na smrť, avšak nie za to, že opustil svoje náboženstvo, ale za to, že začal vyvíjať záškodnícku činnosť voči muslimom, ku ktorým predtým patril a ktorých pomery a slabosti dobre pozná. Zástancovia tohto stanoviska súhlasili s tým, že počas prorokovho života boli na smrť odsúdení niektorí muslimovia, ktorí sa odvrátili od islamu, avšak s tým, že neboli odsúdení za to, že opustili islamské náboženstvo, ale za to, že po ich odvrátení sa od islamu dopustili sa

trestných činov vraždy alebo trestných činov lúpežníctva spojeného s vraždou. Odsúdení boli za tieto činy, a nie za ich odvrátenie sa od islamu ako náboženstva. Toto právne stanovisko nepovažuje opustenie islamského náboženstva muslimom za dôvod na akýkoľvek trest v tomto živote, pokiaľ nebude takýto bývalý muslim vystupovať proti islamu a muslimom alebo nebude podporovať ich nepriateľov. Ak pôjde čisto len o osobné presvedčenie, o takomto človeku už rozhodne Boh najvyšší, a nie človek.

Islamská právna veda je veľmi rozsiahla a zahŕňa bohatú oblasť života muslimov. Neexistovanie cirkevnej hierarchie otvára možnosť slobodného vývoja názorov a právnych stanovísk neobmedzenému množstvu ľudí. Každý sa môže vyjadriť k akejkoľvek otázke, avšak relevantnosť jeho názoru je závislá od stupňa jeho poznania, a tým aj od miery akceptácie ľudí jeho argumentov, stanovísk a názorov. Závisí to samozrejme aj od miery vývoja spoločnosti, od politických, sociálnych a ekonomických pomerov, ale aj od miery ovplyvnenia určitej oblasti v danej chvíli určitými miestnymi zvyklosťami, ktoré môžu byť niekedy až v rozpore s islamským náboženstvom. Aj to je jeden z dôvodov, prečo v jednej oblasti možno nájsť prevládanie konzervatívnejšieho smerovania pridržiujúceho sa striktného formalistického právneho nazerania, inde zasa umiernennejšie a otvorenejšie. Ďalším a nemenej dôležitým faktorom je aj miera celkovej odbornej a spoločenskej diskusie o náboženských a právnych otázkach, a to tak v minulosti ako aj v súčasnosti. Vo všeobecnosti možno povedať, že čím bola oblasť viac vzdia-

lená od centra rozvoja islamskej právnej vedy, tým viac sa upínala len na jedno stanovisko a jednu právnu školu.

Vo vzťahu k otázke opustenia islamského náboženstva muslimom sa situácia vo vnútri islamských krajín vníma inak, ako je to mimo nich. Ak totiž niekto žije v islamskej krajine a opustí islamské náboženstvo, je tu predpoklad, že môže ísť o politický zámer namierený proti jednote štátu, jeho bezpečnosti, stabilite a pod. Ak muslim žije mimo územia islamského štátu, tam sa rozhodne opustiť islamské náboženstvo a tam si žije svoj život, nikoho táto otázka v jeho pôvodnej krajine nezaujíma a ak, tak možno len jeho príbuzných a priateľov.

Aj napriek náročnosti celej právnej úpravy ohľadom opustenia islamského náboženstva muslimom, pokladali sme za dôležité aspoň v skratke objasniť, ako sa stavia islamské náboženstvo, resp. islamské právo, k tejto otázke a poukázať na pluralitu právnych názorov a stanovísk, v dôsledku čoho v jednej oblasti môže mať väčšiu váhu jedno právne stanovisko, v inej druhé a v mnohých kombinácia viacerých právnych stanovísk.

PRAMENE ISLAMSKÉHO PRÁVA A FORMA VLÁDY

Problematika štátneho zriadenia a formy vlády podľa islamského náboženstva súvisí priamo s islamským právom. Ako už bolo uvedené vo štvrtjej kapitole, islamské právo sa z pohľadu svojich prameňov delí na šariau a fiqh. Šaria pritom pramení z právnych ustanovení Koránu a dôveryhodných výrokov a tradícií proroka Muhammada.

6.1

KORÁN

O povinnej forme štátu alebo forme vlády, resp. aké usporiadanie a akú formu vlády by mal mať štát, Korán v podstate nič neustanovuje. Korán len ustanovuje určité základné zásady a všeobecné pravidlá správania, ktorými by sa mali muslimovia vo všeobecnosti riadiť. Medzi takéto zásady vo vzťahu k forme vlády a verejnej moci patria napríklad zásady stanovené v týchto veršoch Koránu:

1. Verš 42:38: „**A** (je to určené) **tým, ktorí poslúchajú Pána svojho a konajú modlitbu a o veciach, ktoré sa ich týkajú, sa navzájom radia** (o každej verej-

nej a dôležitej záležitosti by sa mali muslimovia medzi sebou radiť a až potom rozhodnúť) **a z toho, čo sme im dali, mívajú** (rozdávajú a pomáhajú ostatným ľuďom finančne),“

2. Verš 4:59: „**Vy, ktorí ste uverili, poslúchajte Boha a poslúchajte posla a tých z vás, ktorým náleží rozhodovanie o veciach** (ktorí sú poverení rozhodovaným o veciach verejných)...“

3. Verš 2:188: „**I neoberajte sa** (ľudia a neokrádajte sa) **navzájom o majetky medzi sebou** (vzájomne) **neprávom** (podvodom, ktorého by ste sa dopustili) **a neponúkajte ich** (ako úplatky) **vládcom** (a úradníkom, ktorí o veciach verejných a súkromných rozhodujú), **aby ste tak** (vedome) **obrali ľudí o časť ich majetkov hriechom** (hriешným spôsobom, ktorého by ste sa dopustili) **a pritom viete** (že konáte niečo, s čím by Boh nikdy nesúhlasil a čo vás nechá oľutovať).“¹

Prvý verš ustanovuje všeobecnú zásadu, že o verejných záležitostiach sa majú muslimovia navzájom radiť. Takže ide tu o určitú formu zapojenia ľudí do rozhodovacieho procesu vo veciach, ktoré sa ich týkajú. Nie je pritom už ďalej definované, či to má byť formou všeobec-

1 Preklad Koránu do slovenského jazyka s vysvetlivkami a výkladom, preložil: Abdulwahab Al-Sbenaty, ALJA, s.r.o., 2008

ného zhromaždenia ľudí, vyjadrenia názoru a hlasovania, alebo vo forme volených zástupcov atď. Korán pritom na inom mieste ustanovuje, že ľudia sú si rovní a niet rozdielu medzi nimi. Takže spôsob a forma uskutočnenia tohto rozhodovania je už ponechaná na samotných muslimov v danom čase a mieste.

Druhý verš potom v určitom zmysle ustanovuje zásadu zachovávanía verejného poriadku a rešpektovania tých, ktorých si ľudia ustanovili, aby za nich riadili veci verejné. Tu treba spomenúť aj ďalšiu zásadu, ktorá hovorí, že ľudia by mali rešpektovať tých, ktorí riadia veci verejné, pokiaľ títo nepovolía niečo zakázané alebo nezákážu niečo povolené. Čiže pokiaľ sa verejný činiteľ riadi zákonom a základnými zásadami morálky, ľudia sa majú podvoliť jeho rozhodnutiam. Ak sa tým však prestane riadiť a zákony, zásady a morálku poruší, majú ľudia právo volať ho na zodpovednosť, prijať potrebné opatrenia na vykonanie nápravy, vrátane odvolania alebo zosadenia verejného činiteľa.

Tretí verš zakazuje úplatkárstvo vo verejnom živote, keď ľuďom zakazuje, aby sa neprávom oberali o majetky tak, že budú podplácať vládcov, rozhodcov alebo sudcov, ktorí v sporoch rozhodujú.

O prepojenosti štátu a náboženstva sme sa zmienili už vo štvrtej kapitole. Kým sunniti uznávajú svetský štát, ktorý sa riadi princípmi a zásadami ustanovenými islamským právom, šiiti sa držia vedúcej úlohy imáma v štáte. Toto prepojenie u šiitov sa potom v modifikovanejšej forme premietlo do terajšej ústavy Iránskej islamskej republiky.

Počas historického obdobia od vzniku islamského štátu v Medine až do dnešnej doby prešli islamské štáty rôznymi formami vlády. Za výrazné obdobie sa v tomto smere považuje obdobie prvých štyroch kalifov po smrti proroka Muhammada. Po tomto období už nastupujú obdobia absolutisticky vládnučích dynastií, obdobie silného centrálne štátu, ale aj obdobia rozdrobenosti, či napokon etapa zoslabnutia islamského štátu, koloniálneho obdobia a obdobia novodobých dejín islamských štátov vo forme rôznych štátnych útvarov s ich špecifikami a usporiadaním.

Na záver je potrebné dodať, že cieľom predloženej publikácie bolo dať odpovede na niektoré dôležité otázky spojené s islamským náboženstvom, ktoré sú verejnosti často nejasné.

Načrtli sme niektoré otázky v ich základnej forme, čím sa čitateľovi otvára možnosť hlbšieho zamyslenia sa a analýzy súčasného stavu.

Abdulwahab Al-Sbenaty

Použitá literatúra

Marián Posluch – Ľubomír Cibulka

Štátne právo Slovenskej republiky

vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty

Univerzity Komenského, 1997

Abdulwahab Al-Sbenaty

**Preklad Koránu do slovenského jazyka
s vysvetlivkami a výkladom**

ALJA s.r.o. 2008

JUDr. Daniel Šmihula, PhD.

Teória štátu a práva

Epos, 2010

Jiri Fleissig, Charif Bahboub

Malá encyklopédia islamu

Praha, 2003

Šajch Fadhlalla Haeri

Základy islamu, tradícia, história, vývoj, súčasnosť

Votobia, 1997

Ľuboš Kropáček

Duchovné cesty islamu

Vyšehrad, Praha, 1998

Imam Mahmoud šeltout

Islam, presvedčenie a cesta,

desiate vydanie, 1980, Káhira Praha 1993

Mustafa Ahmad Al Zarqa

Všeobecný úvod do islamského práva

druhé vydanie, Damašek, 2004

Z edície islamských publikácií bolo dosiaľ vydané

1. Abdulwahab Al-Sbenaty

Korán

tridsiatá časť s vysvetlivkami
v slovenskom jazyku.

Prvé vydanie v roku 1997

rozsah 80 strán

2. Abdulwahab Al-Sbenaty

Manželstvo v islame

prvé vydanie v roku 1998

rozsah 116 strán

3. Abdulwahab Al-Sbenaty

Korán o Márii a Ježišovi

prvé vydanie v roku 2000

rozsah 91 strán

4. Abdulwahab Al-Sbenaty

Korán z pohľadu vedy o Koráne

prvé vydanie v roku 2001

rozsah 76 strán

5. Abdulwahab Al-Sbenaty

Islam – viera a náboženstvo

druhé vydanie v roku 2002

rozsah: 160 strán

6. Abdulwahab Al-Sbenaty

Islamské právo (oblasť mieru a vojny)

prvé vydanie Bratislava 2003

rozsah: 80 strán

7. Abdulwahab Al-Sbenaty

Korán

preklad do slovenského jazyka

s vysvetlivkami a výkladom

prvé vydanie v roku 2008

rozsah: dva zväzky - 2061 strán

~ POLITICKÝ SYSTÉM
A NÁBOŽENSKÁ SLOBODA
PODĽA ISLAMSKÉHO
NÁBOŽENSTVA

napísal JUDr. Abdulwahab Al-Sbenaty
jazyková úprava Doc. PhDr. Antónia Minárová, CSc
vydal ALJA s. r. o

ISBN 978-80-969967-1-1

www.koran.sk
www.islam-sk.sk

